

Małgorzata Iwanicz-Drozdowska (red.), European bank restructuring during the global financial crisis

Palgrave Macmillan, 2016

Tomasz Świst*

Według danych MFW (por. Laeven, Valencia 2008, s. 5) w latach 1970–2007 mieliśmy do czynienia ze 124 kryzysami bankowymi. Prawdopodobnie jesteśmy w stanie wymienić tylko kilka z nich, może kilkanaście. Wiele miało charakter lokalny i nie odbiło się szerokim echem w środowisku finansowym. Jednak tego, co przyniósł 2008 r., nie sposób zapomnieć. Kryzys *subprime*, mający źródło w amerykańskim rynku nieruchomości, był wyjątkowy na skalę globalną, a obserwowany zasięg i szybkość zarażania innych gospodarek były bezprecedensowe.

Wydarzenia związane z kryzysem dotyczyły początkowo jedynie instytucji działających na amerykańskim rynku finansowym, jednak złożoność i mnogość powiązań sprawiły, że pojawiły się poważne zagrożenia dla stabilności sektora bankowego w Unii Europejskiej. Zdarzenia te stały się inspiracją dla naukowców SGH do napisania monografii naukowej pod redakcją Małgorzaty Iwanicz-Drozdowskiej. Monografia ta może być traktowana jako kontynuacja dwóch wcześniejszych prac tej Autorki (Iwanicz-Drozdowska 2000, 2002), dotyczących restrukturyzacji europejskich banków w latach 1999–2002. Po upadku Lehman Brothers tematyka ta zyskała na znaczeniu. W zagranicznej literaturze przedmiotu, według mojej najlepszej wiedzy, trudno doszukać się tak kompleksowej pozycji książkowej. Warto przypomnieć jedynie zbliżony do prezentowanego nurtu naukowy zbiór artykułów Calciano, Fiordelisego i Scarano (2015). Można zatem stwierdzić, że w recenzowanej pracy po raz pierwszy tak wnikliwie przedstawiono tematykę restrukturyzacji banków europejskich z perspektywy ostatniego globalnego kryzysu finansowego.

Monografia składa się z pięciu rozdziałów oraz bazy faktograficznej, zawierającej szczegółowe dane o ponad 80 instytucjach finansowych z 17 krajów Unii Europejskiej dotkniętych kryzysem.

Rozdział pierwszy, o charakterze wprowadzającym, zawiera przegląd literatury przedmiotu oraz systematyzację przyczyn kryzysów i narzędzi służących do ich zwalczania. Rozdział drugi rozpoczyna się opisem sytuacji makroekonomicznej oraz polityki fiskalnej i pieniężnej w okresie przed kryzysem. Następnie przedstawiono kondycję systemu bankowego w Unii w tym czasie. Obserwowano wówczas szybki rozwój systemu bankowego, zwłaszcza na Cyprze, w Irlandii, Hiszpanii i w Portugalii. Banki w UE wykazywały coraz większą ekspansję kredytową, także międzynarodową. Zdecydowanie wzrosły

* Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych; Narodowy Bank Polski, Departament Statystyki;
e-mail: tomasz.swist@nbp.pl.

wskaźniki określające relacje udzielanych kredytów do depozytów, co zwiększyło ryzyko płynnościowe banków. Rozdział drugi kończy się prezentacją obowiązujących wówczas rozwiązań chroniących stabilność finansową systemu bankowego w Unii Europejskiej. Niebawem trzeba było je zastosować, a nawet rozszerzyć o kolejne programy mające na celu wzmocnienie stabilności systemu finansowego UE.

W rozdziale trzecim, po wstępie o charakterze opisowym, przedstawiono programy i działania instytucji europejskich, mające na celu stabilizację systemów finansowych krajów Unii. Skoncentrowano się na działaniach Komisji Europejskiej i Europejskiego Banku Centralnego związanych z wprowadzeniem w 2012 r. Europejskiego Mechanizmu Stabilności (ESM). Szczególną uwagę poświęcono krajom, które utraciły dostęp do finansowania deficytów budżetowych na rynkach długu i skorzystały z międzynarodowej pomocy finansowej w ramach ESM: Portugalii, Irlandii, Grecji, Hiszpanii oraz Cypru. Na podstawie danych Komisji Europejskiej Autorzy szacują całkowite wsparcie sektora finansowego w Unii w latach 2008–2014 na około 6 bln euro. Pomoc ta nie była potrzebna Polsce, a także Czechom, Estonii i Malcie. W podrozdziale 3.3, mającym charakter analityczny, próbowano zidentyfikować zmienne kształtujące wysokość dofinansowania w 27 krajach UE po upadku Lehman Brothers. Badanie nie dostarczyło jednoznacznych odpowiedzi – jedynie trzy z dziewięciu analizowanych zmiennych okazały się istotne. Były to: pożyczki udzielone klientom przez sektor bankowy w relacji do PKB (dodatni wpływ), współczynnik ROE (ujemny wpływ) oraz współczynnik koncentracji pięciu banków, tj. udział pięciu największych banków w aktywach sektora bankowego (dodatni wpływ).

Rozdział czwarty, ściśle powiązany z załącznikiem, rozpoczyna się częścią metodologiczno-statystyczną. Zaprezentowano w nim i usystematyzowano narzędzia wykorzystane do wsparcia banków w krajach Unii. Na potrzeby analizy banki podzielono według wielkości ich aktywów w stosunku do PKB. Uwzględniono niemal 80 banków, które ucierpiały nie tylko z powodu kryzysu *subprime*, lecz także w wyniku agresywnej polityki kredytowej lub handlu ryzykownymi instrumentami finansowymi, w szczególności pochodnymi. Jak zaznaczają Autorzy, tylko w nieco ponad 50% przypadków interwencja przyniosła oczekiwane rezultaty, co w dużej mierze było skutkiem błędnej diagnozy sytuacji. W części empirycznej jako regresor przyjęto „koszt ocalenia banku”, obejmujący zbiór 80 banków działających na terenie UE. Autorzy wybrali model, który pozwolił im na kompleksową prezentację zależności. Zmienne istotne to przede wszystkim: współczynnik adekwatności kapitałowej (Tier 1), relacja depozytów klientów do PKB oraz zmienna binarna dotycząca diagnozy zjawiska. W dalszej części tego rozdziału przedstawiono analizę skupień (klastrów), dzielącą banki na siedem grup w zależności od kosztów ich restrukturyzacji. Głównym wnioskiem z analizy jest stwierdzenie, że w podobnych sytuacjach podejmowane były odmienne działania.

Ostatni rozdział monografii to opis tego, co zostało lub jeszcze zostanie zrobione dla sektora bankowego w Unii, by uniknąć kolejnej recesji. Na wstępie opisano rozwiązania regulacyjne, takie jak CRD III, CRD IV/CRR oraz Basel 2.5 (z 2009 r.) i Basel 3 (z 2010 r.). Następnie poruszono zagadnienia nadzoru makroostrożnościowego oraz opisano instytucje finansowe stojące na straży bezpieczeństwa finansowego, zarówno na szczeblu krajowym, jak i Unii Europejskiej. W dalszej kolejności zaprezentowano podmioty odpowiedzialne za nadzór nad systemem bankowym w wybranych krajach świata i stosowane przez nie narzędzia oraz oceniono skuteczność wykorzystywanych rozwiązań, które w opinii Autorów były uniwersalne i adekwatne. Rozdział kończy się rozważaniami na temat europejskiej unii bankowej i jej konstrukcji.

Całość opracowania dopełnia obszerny załącznik. Przykładowo, do opisu restrukturyzowanego banku wykorzystano kilkanaście charakterystyk:

- podmiot nadrzędny,
- kraj rejestracji,
- działalność poza granicami,
- data ujawnienia problemów finansowych oraz ich główne przyczyny,
- inicjator interwencji,
- data rozpoczęcia interwencji,
- rodzaj interwencji i wsparcia finansowego,
- kwota wsparcia finansowego,
- wstępne warunki udzielenia pomocy finansowej,
- reakcja rynku na przyznanie pomocy finansowej,
- harmonogram spłat pomocy finansowej oraz ocena reakcji rynku,
- czy bankowi udało się poprawić swoją sytuację finansową.

Zawarta w załączniku baza, która była podstawą badań prezentowanych w monografii, łącznie opisuje aż 89 tego typu przypadków i niewątpliwie jest najważniejszym elementem monografii z punktu widzenia potencjału analityczno-badawczego.

Trudno doszukać się istotnych uchybień w recenzowanej pracy. Wydaje się, że jej słabą stroną jest skąpa ocena rozwiązań wypracowanych w reakcji na globalny kryzys finansowy oraz powstrzymanie się od prognozowania możliwych skutków omawianych reform systemu bankowego w UE.

W monografii swoje poglądy, przemyślenia i wyniki badań empirycznych przedstawiło grono niewątpliwie znakomitych naukowców, często dysponujących niebagatelny doświadczeniem nie tylko naukowym, lecz także w praktyce rynkowej, zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym. Niemal 120 pozycji bibliograficznych, z czego zdecydowana większość to opracowania anglojęzyczne, potwierdza silne zakorzenienie recenzowanej książki w literaturze przedmiotu. Jest to bardzo ciekawa pozycja, godna polecenia Czytelnikom „Banku i Kredytu”. Podejmuje interesujący i aktualny temat, ma przejrzystą strukturę, jest bogata pod względem faktograficznym, a przy tym napisano ją w przystępny sposób.

Mam nadzieję, że ostatni kryzys i wprowadzone w jego wyniku rozwiązania uchronią nas przed następnym takim doświadczeniem. W pewnej perspektywie czasowej kolejna recesja, zapewne o innej naturze, wydaje się jednak nieunikniona.

Bibliografia

- Calciano F.L., Fiordelisi F., Scarano G., red. (2015), *The restructuring of banks and financial systems in the euro area and the financing of SMEs*, Palgrave Macmillan.
- Iwanicz-Drozdowska M. (2000), *Determinanty bezpieczeństwa banków w świetle analizy wybranych kryzysów finansowych*, Oficyna Wydawnicza SGH.
- Iwanicz-Drozdowska M., red. (2002), *Kryzysy bankowe. Przyczyny i rozwiązania*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Laeven L., Valencia F. (2008), *Systematic banking crises: a new database*, IMF WP, 8/224.